

УДК 81'42

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-1-24>**Наталія ЄЛЬНІКОВА,**

orcid.org/0000-0002-5061-8226

старша викладачка кафедри українознавства факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

(Харків, Україна) elnikova_n_i@ukr.net**ІРОНІЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРОЛІНГУ**

Статтю присвячено дослідженню іронії як одного із засобів реалізації тролінгу на матеріалі коментарів до стрічки новин, аналітичної статті, ток-шоу, залишених на сторінках сучасних газет, телевізійних і радіопрোগрам українськомовного медіапростору. Закцентовано увагу на тому, що становлення культури мережі «Інтернет» прямо пов'язано з реалізаціями різноманітних іронічних інтенцій, а успішність віртуального спілкування залежить від гумористичної складової. Схарактеризовано активне та пасивне спілкування в інтернеті. Підкреслено, що інтернет-комунікація реалізується здебільшого у формі діалогу, що надає змогу створити динамічний комунікативний простір, у межах якого співіснують комунікатори.

У дослідженні проаналізовано природу інтернет-комунікації, що може бути як конструктивною, так і деструктивною. Зауважено, що явище тролінгу як одного з проявів девіантної комунікації носить амбівалентний характер. Зазначено, що пересічні громадяни вважають тролінг проявом іронії, чорним гумором, сарказмом. Проаналізовано появу іронії як мовного та культурного феномену, що може виступати риторичною фігурою та філософською категорією. Наведено трактування іронії як стилістичного засобу, що ґрунтується на взаємодії предметно-логічного й контекстуального лексичних значень.

Проведено мовностилістичний аналіз тролінг-коментарів в українськомовному медіапросторі. Спираючись на лінгвістичні дослідження, присвячені мовним засобам реалізації іронії, а також на власний аналіз, встановлено, що іронія як засіб реалізації тролінгу простежується на різних мовних рівнях, реалізується через риторичні фігури: звертання, запитання, оклики. Зауважено, що на лексичному рівні іронія виявляється за допомогою різноманітних тропів: метафори, уособлення, алюзії, фразеологічних одиниць. Відзначено, що явище тролінгу сьогодні трансформується та застосовується з метою отримання задоволення від інтелектуальної гри та креативних реакцій реципієнтів на провокації тролів.

Ключові слова: іронія, тролінг, віртуальний простір, інтернет-коментар, інтернет-комунікація, девіантна комунікація.

Nataliia YELNIKOVA,

Senior Lecturer at the Department of Ukrainian Studies Faculty № 2

Kharkiv National University of Internal Affairs

(Kharkiv, Ukraine) elnikova_n_i@ukr.net

orcid.org/0000-0002-5061-8226

IRONY AS A MEANS OF TROLLING

The article is devoted to the study of irony as one of the means of trolling on the basis of comments to news feeds, analytical articles, talk shows left on the pages of modern newspapers, television and radio programs of the Ukrainian-language media space. Emphasis is placed on the fact that the formation of the culture of the Internet is directly related to the realization of various ironic intentions, and the success of virtual communication depends on the humorous component. Active and passive communication on the Internet is characterized. It is emphasized that Internet communication is realized mostly in the form of dialogue, which allows to create a dynamic communicative space within which communicators coexist.

The study analyzes the nature of Internet communication, which can be both constructive and destructive. It is noted that the phenomenon of trolling as one of the manifestations of deviant communication is ambivalent. It is noted that ordinary citizens consider trolling a manifestation of irony, black humor, sarcasm. The appearance of irony as a linguistic and cultural phenomenon that can act as a rhetorical figure and a philosophical category is analyzed. The interpretation of irony as a stylistic tool based on the interaction of subject-logical and contextual lexical meanings is given.

Linguistic and stylistic analysis of trolling comments in the Ukrainian-language media space was conducted. Based on linguistic research on the linguistic means of realization of irony, as well as on their own analysis, it is established that irony as a means of trolling can be traced at different language levels, realized through rhetorical figures: appeals, questions, exclamations. It is noted that at the lexical level, irony is manifested through various paths: metaphors, personifications, allusions, phraseological units. It is noted that the phenomenon of trolling today is being transformed and used in order to enjoy the intellectual game and creative reactions of recipients to the provocations of trolls.

Key words: irony, trolling, cyberspace, internet commentary, internet communication, deviant communication.

Постановка проблеми. Інтернет за останні десятиліття не лише став засобом зв'язку людей у найвіддаленіших куточках планети, а й трансформувався у першорядний інструмент комунікації, розваг і пошуку інформації. Віртуальний простір вирізняється власною спільнотою, особистою культурою та дискурсом. Безумовно, становлення культури мережі «Інтернет» корелюється втіленням різноманітних іронічних інтенцій, гумористична складова яких підвищує успішність віртуального спілкування. Усі зміни, що відбуваються в сучасному інформаційному просторі, медіатизують суспільство, безпосередньо впливаючи на інтелект й емоції соціуму (Калита, 2006: 59). Іронія як аспект реалізації девіантної комунікації створює як гумористичний ефект, так і прямий вплив на реципієнта. Актуальність цієї наукової розвідки зумовлена зростанням зацікавленості до вивчення мовних засобів іронічної експресії, зокрема тролінгу, на різноманітних лінгвістичних рівнях інтернет-тексту.

Аналіз досліджень. Науковий інтерес у галузі вивчення іронії знайшов відображення у чималій кількості праць вітчизняних і зарубіжних учених. Іронію як філософсько-культурологічний феномен студіювали такі науковці: Ф. Ніцше, В. Півоев, В. Тугаринов, М. Каган, М. Бахтін, Б. Дземідок, І. Пасі, О. Білецька, С. Гейко, А. Вереш, О. Лосєв, Л. Мирська й ін. На лінгвістичному рівні до питань іронії зверталися І. Білодід, Ю. Лотман, О. Калита, О. Тараненко, С. Походня, Ю. Гарюнова, Р. Семків, О. Дойчик, І. Лесик та ін. Так, Т. Палей розглядає іронію як засіб політичної маніпуляції, урахувуючи соціокультурні, прагматичні та позамовні чинники. Науковиця І. Блинова досліджувала каламбур як провідний засіб репрезентації іронії в художньому прозовому дискурсі. Мовні засоби вираження іронії в кінокритичних текстах у своїх дослідженнях вивчала дослідниця Ю. Гарюнова. І. Шкіцька присвятила наукову розвідку способам і засобам вербалізації іронії в маніпулятивному дискурсі позитиву. Учена І. Циркунова досліджувала засоби реалізації іронії у творах іспанськомовних авторів і їхніх українськомовних перекладах. Об'єктом дослідження цієї статті є жанр інтернет-коментарю, який актуалізується тролями в медійному дискурсі. Сьогодні всі сучасні газети, телевізійні та радіопрोगрами мають свої сторінки на різних медіаплатформах, що надає можливість залишити свою думку під постом блогера, у коментарях до стрічки новин, аналітичної статті, ток-шоу тощо.

Мета статті – дослідити іронію як один із аспектів тролінгу, сформувати теоретичну базу

подальших розвідок і провести лінгвістичний аналіз тролінг-коментарів.

Виклад основного матеріалу. Інтернет-комунікація на сьогодні є новим медійним простором інтерпретації мови, що зумовлює появу нових мовленнєвих жанрів, спричинену модифікацією позицій комунікантів мовленнєвого акту та змінами сутності часопростору комунікації. Віртуальне спілкування актуалізувало коло проблем щодо розмаїття форм мовного відображення: поєднання вербальних моделей з іншими семіотичними системами. Таким чином, інтернет акумулює всі типи, жанри та стилі мовлення, постійно змішуючись у комунікативній практиці в різноманітні форми. Загалом будь-яка активність особи в інтернеті безпосередньо пов'язана з її мовленнєвою діяльністю, а також бажанням маніпулювати свідомістю потенційного чи безпосереднього співрозмовника за допомогою цієї комунікаційної мобільності.

Як відомо, спілкування в інтернеті може бути активним і пасивним. Під час пасивної комунікації людина працює над програмним забезпеченням або займається пошуком інформації. Активна комунікація реалізується в електронному листуванні, інтерактивному спілкуванні в соціальних мережах, на форумах, у блогах й інших медійних платформах. В комунікативному інтернет-акті учасники водночас є як об'єктами, так і суб'єктами мовленнєвої взаємодії, продуктом якої стає текст.

Інтернет-комунікація реалізується здебільшого у формі діалогу, створюючи динамічний комунікативний простір, у межах якого співіснують співрозмовники та створені ними тексти. Як зауважує Є. Сидоров, за допомогою інтерактивної функції текст надає можливість адресантові «знаково регулювати діяльність реципієнта (адресата) відповідно до діяльності автора» (Сидоров, 2009: 138). Тобто інтерактивна функція тексту залежить від позицій співрозмовників та їхніх контактів у тексті.

За своєю природою інтернет-комунікація може бути як конструктивною, так і деструктивною. Девіантна комунікація виявляється у висловленнях, які є аномальними щодо нормативної активності мовної системи. Усі мовні похибки, неточності, огріхи, неправильності тощо, слідом за Ф. Бацевичем, вважаємо проявами аномативної комунікації, що може бути зумовлена низьким ступенем сформованості комунікативної компетенції. Таким чином, якщо мовленнєва поведінка порушує норми, установлені в певному комунікативному просторі, її можна вважати девіантною.

Явище девіації потрібно розглядати у полі нормативності / анормативності, водночас норма є відправною точкою у вивченні будь-яких девіацій, адже для розуміння девіації потрібно встановити, що є нормою, а що похибкою. Девіантна поведінка у віртуальному просторі здебільшого має провокативний характер, виявляючись у таких формах, як тролінг, флейм, флуд, холівар, хейтинг, кібербулінг, ельфінг тощо.

Зупиняючись на тролінгу як одному з проявів девіантної комунікації, слід зазначити, що це явище носить амбівалентний характер. Деякі науковці, серед яких Р. Внебрачних, М. Акуліч, Д. Семенов та ін., акцентують увагу на агресивній складовій тролінгу, підкреслюючи, що анонімність (використання нікнеймів, аватарок) сприяє «прояву різноманітних форм агресивної й образливої поведінки, різновидам віртуального натиску» (Внебрачних, 2012: 48). Дослідники вважають, що тролінг можна застосовувати під час інформаційних війн як спосіб порушення конструктивної дискусії, а перехід на словесну перепалку.

Натомість пересічні громадяни сприймають тролінг як прояв іронії, чорний гумор, сарказм. Як зауважує Л. Синельнікова, «амбівалентність розуміння й оцінки тролінгу пояснюється різноманітністю цілей учасників віртуального спілкування» (Синельнікова, 2016: 272). Фундаментом тролінгу є провокація, проте застосовуватися вона може, на думку дослідниці, із метою поживавлення дискусії, інтелектуальної гри, розвитку креативності та збільшення відвідування певних сайтів.

Іронія як мовний і культурний феномен з'явилася ще за часів античності. Іронія у вузькому розумінні може сприйматися як риторична фігура і метод виразності, а в широкому – це філософська категорія. Енциклопедія «Українська мова» визначає іронію як «різновид антифразису; троп, де з метою прихованого глузування або для легкого, добродушного жарту мовна одиниця з позитивно-стверджувальними (в широкому розумінні) значенням, конотацією або модальністю вживається з прямо протилежними характеристиками» (Українська мова: Енциклопедія, 2000). О. Калита трактує іронію як форму комізму, яка «виражається в емоційно-оцінному естетичному суб'єктивованому ставленні до дійсності, характеризується багатоплановою структурою вираження, за відносної рівноправності цих планів, амбівалентності, здатності до двонаправленості й специфічності емоційного переживання... Вона виступає опозиційною категорією до піднесеного й модифікації патетичного. Патетика пов'язана

з маніфестуванням упевненості, переконаності у своїй правоті, з претензіями на репрезентацію вищих соціальних і навіть божественних сил, присвоєнням імперативно-примусових функцій. У боротьбі з нею іронія набула антиінформативної функції» (Калита, 2006: 69).

Отже, науковці пропонують різні підходи до вивчення іронії та її особливостей: з одного боку, її можна досліджувати як троп, з іншого – як концептуальну категорію, за допомогою якої комунікатор у прихованій формі просуває свою суб'єктивну думку про об'єкт висміювання.

Іронія як засіб реалізації тролінгу простежується на різних мовних рівнях. Вона може реалізуватися через риторичні фігури: звертання, запитання, оклики. Наприклад: «Я точно каналом не помилюся? Доволі екстраординарно 😊» (<https://www.youtube.com/watch?v=uRm2do1XXHA> (дата звернення 10.09.2019)).

На лексичному рівні іронія реалізується різноманітними тропами: метафорою, уособленням, гіперболою, алюзією, гротеском, фразеологічними одиницями. «*Парочка! Джон та Одарочка!!!*» (<https://tabloid.pravda.com.ua/focus/60f15933019d8/> (дата звернення 16.07.2021)). У цьому прикладі іронія передається не лише риторичною фігурою, а й відсиланням до української приказки «Парочка – Семен та Одарочка». Фразеологічна одиниця з цими іменами викликає певну іронію і в першоджерелі, а у коментарі троля іронічний ефект підсилюється тим, що у статті, до якої було залишене це висловлення, ідеться про українську спортсменку Еліну Світліну, яка вийшла заміж за французького тенісиста Гаеля Монфіса.

Із метою створення іронічного ефекту автори тролінг-коментарів уживають розмовно-просторічну лексику: «*Але їхні губені – це саркастичні шедеври злого косметолога*» (<https://tabloid.pravda.com.ua/lounge/60f7d6ba2bc91/> (дата звернення 21.07.21)). Лексема «*губені*» має знижену конотацію, але в поєднанні з винятковим витвором мистецтва спрацьовує механізм антитези, що підсилює гумористичний ефект.

Також іронія в українськомовному медіадискурсі здійснюється за допомогою мовної гри – стилістичного засобу, що вимагає від реципієнта високого мовного рівня й ерудиції. Кмітливий співрозмовник відреагує на коментар троля сміхом і продовжить із ним гру:

- Денис Фейнман: *Це повний підпис здесь!*
- Pan Gutovskiy: *Під пиздесь.*
- ChitckinsS: *Piece death.*

– Юлія Михайленко: *підпис здесь, але чується саме так, як написали Ви, Пане Гутовський.*

– Pan Gutovskiy: *Дякую, Юліє Михайленко, до мене ще так ніхто не звертався (☹•••☹)*

– Юлія Петрова: *Да, это точный підпээдэць* (https://www.youtube.com/watch?v=sFjOAA2CEtQ (дата звернення 20.03.18)).

Ці коментарі тролів були залишені під відеороликом, у якому виступав Геннадій Мінаєв, який, порушуючи мовні норми сучасної української літературної мови, повідомив про колізію, що виникла в нього. Реакція тролів на цю репліку була миттєвою та проявилася на різних мовностилістичних рівнях.

Іронізуючи у своїх коментарях, тролі часто вдаються до інтертекстуальності:

– *_yulia_*: *Руки базуки, очі ліхтарі* (☹❤❤❤)

– *chernyavskii1912*: *Руки літрухи* (☹)

– *ol_eg1558*: *Після таких «базук» ноги перетворюються в «кряки»...* (☹☹☹☹☹☹☹☹☹)

– *sergey.eliseev.20.06*: *Руки Ткачуки* (☹)

– *kirillzhabotinsky*: *Руки-чикухи* (☹)

– *kolyasik888*: *руки-самогонюки* (☹)

– *vadym_srdk*: *Бутильмен*

(https://www.instagram.com/p/CRE2cJHhIo/ (дата звернення 08.07.21)).

Наведені коментарі, що залишені під фотом Ю. Ткача в інстаграмі, на якому він зображений із двома пляшками так, що у тролів виникла асоціація із К. Терешиним, що здобув прізвисько «Руки-Базуки» через роздуті біцепси. Окрім мов-

ної гри, автори іронічних висловлень вдалися до словотвірного способу реалізації іронії: застосовуючи в іменниках суфікси –ух–, –юк–, що, зазвичай, мають негативне значення, у цьому випадку створюють комічний ефект. Лексема «Бутильмен», імовірно, інтертекстуально відсилає нас до кінострічки «Аквамен». Іронічний ефект досягається за рахунок того, що головний персонаж американського фільму є супергероєм, натомість Ю. Ткач – актор комедійний, що дозволяє говорити про прийом антитези для вираження іронії як засобу реалізації тролінгу.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що тролінг можна досліджувати не лише як вияв агресії, а й як іронію на адресу реципієнта, яка є однією з популярних форм комічного інтернет-комунікації. Проведений аналіз доводить, що застосування іронії троями подекуди має на меті отримання задоволення від інтелектуальної гри, креативності, рефлексій над переосмисленням проблемних питань. Для реалізації іронії можуть бути застосовані засоби всіх мовностилістичних рівнів, серед яких виокремлюємо риторичні фігури, художні тропи, мовну гру, як у випадку окремого методу, так і комплексно – на рівні стилю. Перспектива подальших наукових розвідок пов'язані з дослідженням різних форм комічного як засобів реалізації, зокрема тролінгу. Актуальним питанням залишається вивчення мовних стратегій і тактик, які сприяють утіленню мовної агресії в інтернет-спілкуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генеології : [навч. посіб.]. Київ: «Академія», 2006. 248 с.
2. Внебрачных Р. А. Троллинг как форма социальной агрессии в виртуальных сообществах. Вестн. Удмурт. ун-та. Серия 3: Философия. Социология. Психология. Педагогика. 2012. Вып. 1. С. 48–51.
3. Гарюнова Ю. О. Мовні засоби вираження іронії в кінокритичних текстах. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Сер.: Філологія. 2011. № 936. Вип. 61. С. 33–37.
4. Калита О. М. Лінгвістична сутність іронії та семантичні механізми формування іронічного смислу. Українська мова. 2006. № 2. С. 67–74.
5. Сидоров Е. В. Онтология дискурса. Москва: Издательство ЛКИ, 2009. 232 с.
6. Синельникова Л. Н. Дискурс троллинга. Дискурс-Пи, Энциклопедия «Дискурсология». 2016. С. 271–279.
7. Українська мова: Енциклопедія. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. 752 с. URL: http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm (дата звернення 15.07.21).

REFERENCES

1. Batsevych F. S. Vstup do lnhvistychnoi henolohii [Introduction to linguistic genealogy]: navch. posib. Kyiv: «Akademiya», 2006. 248 p. [in Ukrainian].
2. Vnebrachnyih R. A. Trolling kak forma sotsialnoy agresii v virtualnyih soobshchestvah [Trolling as a form of social aggression in virtual communities]. Vestn. Udmurt. un-ta. Seriya 3: Filosofiya. Sotsiologiya. Psihologiya. Pedagogika, 2012, Vyip. 1, pp. 48–51 [in Russian].
3. Garyunova Yu. O. Movni zasoby vyrazhennia ironii v kinokrytychnykh tekstakh [Linguistic means of expressing irony in film critical texts]. Visnyk Kharkivskoho natsionalnogo universytetu im. V. N. Karazina. Ser. : Filolohiia, 2011, № 936. Vyp. 61, pp. 33–37 [in Ukrainian].
4. Kalyta O. M. Lnhvistychna sutnist ironii ta semantychni mekhanizmy formuvannia ironichnogo smyslu [The linguistic essence of irony and semantic mechanisms of ironic meaning formation]. Ukrainiska mova, 2006, № 2, pp. 67–74 [in Ukrainian].

5. Sidorov E. V. Ontologiya diskursa [Ontology of discourse]. Moskva: Izdatel'stvo LKI, 2009, 232 pp. [in Russian].
6. Sinel'nikova L. N. Diskurs trollinga [Trolling discourse]. Diskurs-Pi, Entsiklopediya «Diskursologiya», 2016, pp. 271–279 [in Russian].
7. Ukrainska mova: Entsyklopediia. [Ukrainian language: Encyclopedia] [Elektronni resurs]. Kyiv : Ukraïns'ka entsiklopediya im. M. P. Bazhana, 2000, 752 p. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm> (Last accessed: 15.07.2021) [in Ukrainian].